

1. Sammanfattning

Inledning

Detta vårdprogram beskriver gamla Centralposthuset, på Norrmalm i Stockholm. Programmet behandlar byggnadens förutsättningar, kulturhistoriska värde, långsiktiga mål, historik samt en utförlig beskrivning av exteriör och interiör.

Gamla Centralposthuset utgör ett helt kvarter mellan Vasagatan, Bryggargatan, Klara Norra Kyrkogata och Mäster Samuelsgatan. Fastighetsbeteckningen är kvarteret Blåmannen 21. Statens Fastighetsverks byggnadsbeteckning är AB411. Byggnaden är enskilt byggnadsminne med Länsstyrelsen i Stockholms län som tillsynsmyndighet.

Historik

Den svenska postverksamheten växte under de sista trettio åren på 1800-talet mer än man kunnat förutsäga. I början av 1900-talet lät därför Postverket bygga nya huvudpostkontor i Stockholm, Malmö och Göteborg. För Stockholms del var det dåvarande centralpostkontoret på Rödbodtorget omodernt och för litet. Arkitekten FGA Dahl fick därför uppdraget att utarbeta planritningar för ett nytt posthus som skulle täcka två tredjedelar av det inköpta kvarteret vid Vasagatan.

År 1897 inbjöds fem svenska arkitekter till en fasadtävling. Arkitekten Ferdinand Boberg korades som vinnare vilket blev ett genombrott i hans karriär.

Centralposthuset invigdes högtidligen av Oskar II den 27 oktober 1903. Byggnaden rönt stor uppmärksamhet i samtida tidskrifter om arkitektur eftersom utformningen inte återknöt till gamla historiska stilar och kritikerna värdesatte att fasaderna bestod av sandsten och tegel i stället för puts.

Redan under projekteringen av posthuset hade det visat sig att den planerade ytan var för liten. Därför byggdes huset ut 1915 med en tillbyggnad som upptar den resterande tredjedelen av kvarteret.

Under de drygt 100 år som byggnaden har funnits har flera ombyggnader genomförts varav de som genomförts under de senaste 20 åren präglar byggnaden idag.

År 1986 ritade AOS Arkitekter en påbyggnad som inrymmer hörsalen. En sekundär huskropp mellan gårdarna revs när hörsalen byggdes. I anslutning till hörsalen inreddes nya foajéer, gäst matsalar och en direktionsmatsal.

Nästa stora ombyggnad stod färdig 1992. Det var BSK Arkitekter som fick uppdraget att omvandla byggnaden till en renodlad kontorsbyggnad. Antalet kontorsrum ökades från cirka 450 till närmare 900. Öppningen mellan de två stora gårdarna byggdes igen med en sex-

våningsbyggnad med glasad fasad. De två mindre gårdarna A och B samt gård C glasades över. Nya hissar installerades i södra huvudtrapphuset. Ett stort restaurangkök byggdes på plan 3.

Den offentliga postala verksamheten lämnade byggnaden 1996 och under postens sista decennium i centralposthuset användes hela byggnaden för kontor. År 2000 hölls en arkitekttävling angående nytt huvudkontor i Solna som invigdes 2003. Efter 100 år i byggnaden lämnade Posten sitt gamla centralpostkontor och personalen flyttade till Solna.

Den 8 juli 2004 övertog Statens fastighetsverk Centralposthuset från Postens pensionsstiftelse.

Omgående påbörjades projekteringen av en stor ombyggnad för Regeringskansliet som hyresgäst. Ahrbom & Partners Arkitektkontor anlätades som arkitekter. Rivningsarbetena startade 2005 men ombyggnaden tog fart först hösten 2007.

Ombyggnaden var omfattande och berörde hela byggnaden och alla ytskikt påverkades. Bland annat uppfördes en ny receptionsbyggnad på gård C. Lanterninerna i Boberghallen byggdes om och måleriet konserverades. I källaren sänktes golvnivån för att få plats med installationer samt att inreda moderna sammanträdesrum. För att komma ner till de nya rummen i källaren återupptogs öppningarna till de två ursprungliga ljusgårdarna i Boberghallens lågdelar.

Sommaren 2008 fick Regeringskansliet tillträde och Näringsdepartementet, Arbetsmarknadsdepartementet och delar av Förvaltningsavdelningen flyttade in.

Kulturhistorisk värdebeskrivning

Stockholms gamla Centralposthus tillhör det nationella kulturarvet och har betydelse för förståelsen av Sveriges historia.

Centralposthuset är arkitekturhistoriskt mycket värdefullt och utgör en betydelsefull del av stadsbilden. Huset uppfördes som en *monumentalbyggnad som anknyter till svensk arkitekturhistoria samtidigt som den var nyskapande*.

Fasaduppbyggnaden och formen med mittorn påminner om Vadstena slott men byggnaden präglas också av Bobergs strävan efter en självständig modern stil. Ferdinand Boberg var en av tidens mest tongivande svenska arkitekter och Centralposthuset var Bobergs första stora monumentalbyggnad. Senare kom han att uppföra en rad byggnader av samma dignitet.

Byggnaden är en *representant för det sena 1800-talets industrialisering, centralisering och urbanisering*. Dessa förändringar fick bland annat till följd en kraftigt ökad postgång. Den centrala placeringen med närheten till järnvägsstationen var viktig då huvudpostkontoret skulle betjäna hela riket och även postvägar till andra länder.

Byggnaden är som en stensulptur i storformat med ett högt konstnärligt värde. De *dekorerade fasaderna i sandstensrelief* är kulturhistoriskt värdefulla då de berättar om postverket, Sverige och andra nationer samt nordisk natur.

När arkitekten FGA Dahl ritade planlösningen hämtade han inspiration från nybyggda postkontor i Tyskland och Belgien. *Planlösningen vittnar om hur byggnaden ursprungligen var organiserad.* Generellt har byggnaden en modern interiör från tidigt 2000-tal, men det finns ett fåtal välbevarade rum som är viktiga för förståelsen för att byggnaden är från tidigt 1900-tal, och hur den var organiserad. Den ursprungliga huvudentrén och angränsande rum är välbevarade. Högre upp i byggnaden men närmast Vasagatan förlades de finare kontorsvåningarna med korridorer och arbetsrum.

Den ursprungliga fasta inredning ger förståelse för den hierarki som fanns i byggnaden. Utöver de fortfarande välbevarade rummen finns ursprungliga detaljer kvar som dörrar, foder, socklar, stucktak, kalkstensgolv, handledare och armaturer. Dessa har stor betydelse för förståelsen av byggnaden.

Centralposthallen (numera kallad Boberghallen) har varit ett välkänt rum för Stockholms invånare. Ursprunglig utsmyckning och senare kompletteringar har gjorts med höga ambitioner och framstående konstnärer har anlitats.

Sessionssalen har kvar sin ursprungliga karaktär med detaljer som visar det tidiga 1900-talets inredningsideal. Salen är ett välbevarat exempel på hur det viktigaste rummet utformades i en statlig administrationsbyggnad.

Hörsalen, som byggdes 1986, har en tidstypisk utformning för rum som byggdes med arkitektoniska ambitioner. Tillbyggnadens anslutning till den befintliga byggnaden är väl löst med avseende på både exteriör och interiör.

Målsättning

Det övergripande målet med förvaltningen av byggnadsminnet Centralposthuset är att för framtiden bevara, vårda och utveckla byggnaden med hänsyn till det kulturhistoriska värdet, tillgänglighetsfrågor, miljöaspekter och ekonomisk lönsamhet.

Centralposthuset är en monumentalbyggnad som utformats för att manifesteras den svenska nationen och den statliga postverksamheten. Spår av postverksamheten i byggnaden ska tas tillvara. Avsikten med byggnadsminnet är att bevara, skydda och utveckla dessa värden samt övriga kulturhistoriska värden som preciseras i den kulturhistoriska värdebeskrivningen.

De mest välbevarade rummen i byggnaden är centralposthallen/Boberghallen (2206), sessionssalen (1452), entréhallen (1244), biblioteket (1248) och sammanträdesrummet (1240). Dessa rum omfattas av skydds-

föreskrifter och ska bevaras. Vid ändringar av byggnaden i strid mot skyddsföreskrifterna ska ansökan inlämnas till Länsstyrelsen för tillstånd om ändring av byggnadsminnet.

Fasaderna omfattas också av skyddsföreskrifterna och det gäller även byggnadens fyra gårdar. Val av underhållsmetoder för fasaddekorationerna ska göras i samarbete med stenkonservator.

Underhåll ska göras med för byggnaden adekvata och byggnadshistoriskt relevanta material. I hela byggnaden gäller att all äldre fast inredning som socklar, dörrar, dörrfoder, fönster, handledare, stucktak, armaturer mm är bevarandevärda. Ambitionsnivån vad det gäller utförande, material och utformning vid framtida förändring ska vara hög. Nya delar bör överrensstämma med befintliga kvaliteter i byggnaden. Statens fastighetsverks formulerade miljöpolicy ska ligga till grund för allt arbete i byggnaden. Angående tillgänglighet till byggnaden vill SFV erbjuda bekväm och värdig tillgång, för alla, överallt där det rimligen kan ske. Systematiskt brandskyddsarbete (SBA) ska bedrivas i byggnaden i samarbete mellan SFV och hyresgäst.

Centralposthuset är en välkänd byggnad som Stockholms huvudpostkontor, Stockholm 1. För att byggnadens bakgrund även fortsättningsvis ska vara känd bör man verka för att allmänhetens kännedom om byggnaden ska finnas kvar.

I samband med förändringar i byggnaden är det viktigt att dokumentera material och teknik på dels det som tas bort, dels det nya som tillkommer. Relationshandlingar ska upprättas och insändas till SFV:s ritningsarkiv när arbeten avslutats.

Gravyr av Czeslaw Slania, 1996.